

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Riittävä osallisuus ja yhteisen ymmärryksen alue

Esitelmä Itä-Suomen sosiaali- ja terveystieteiden kehittämisspäivillä
Mikkelissä 15.-16.9.2010

Tutkimusprofessori Jussi Simpura

Riittävä osallisuus ja yhteisen ymmärryksen alue: mistä on kysymys

- Eri suunnilla on muutoksia, joiden seurauksena ihmisten mahdollisuudet olla osallisina heidän elämäänsä koskevissa keskeisissä asioissa heikkenevät
- Samalla on käymässä niin, että ihmisten mahdollisuudet ymmärtää toistensa elämää ja siinä tärkeitä asioita heikkenevät
- Käsitys siitä, ollaanko samassa veneessä, on muuttumassa: paikallisesti ja kansallisesti tuntemus heikkenee, globaalisti tuntemus vahvistuu
- Muutos on tuntuva verrattuna paikalliseen yhteisyyteen (esim. mikkeliläisyyteen) perustuneeseen elämisen malliin.
- Mitä tässä oikein on tapahtumassa, miksi ja millaisin seurauksin?

Riittävä osallisuus ja yhteisen ymmärryksen alue: kysymyksiä ja ehkä vastauksia

- Mitä on tapahtumassa, kun osallisuus ja yhteisen ymmärryksen alue muuttuvat?
- Mitä yhteisyys (sosiaalinen koheesio) on?
- Mitä yhteisyyden heikkenemisestä pelätään seuraavan: hyvää ja pahaa?
- Miten yhteisen ymmärryksen alueen kaventuminen ilmenee?
- Miten julkiset toimet voivat vaikuttaa yhteisyyden alueeseen ja mitä siitä seuraa: ajankohtaisesimerkki terveydestä
- Miten voitaisiin varmistaa riittävä osallisuus ja riittävän laaja yhteisen ymmärryksen alue?

Mitä on tapahtumassa, kun osallisuus ja yhteisen ymmärryksen alue muuttuvat?

- Globaali sähköinen maailma irrottaa siteet paikallisuuteen
- Eliitin toimeentulon ehdot irtoavat paikallisista ja kansallisista oloista
- Asuminen irtoaa elämisestä
- Päätöksenteko etäännyy paikallisilta ja kansallisiltakin foorumeilta kauemmas

Mitä yhteisyys (sosiaalinen koheesio) on?

- **"Sosiaalinen koheesio tarkoittaa yhteiskunnan eheyttä"** (Suomen edustusto Euroopan neuvostossa)
- Euroopan neuvoston (Council of Europe, ei EU-elin) määritelmä (EN:n sosiaalisen koheesiostrategia 2004, suomennos JS):
- **"Sosiaalinen koheesio tarkoittaa yhteiskunnan kykyä varmistaa kaikkien jäsentensä hyvinvointi, minimoida eriarvoisuus ja välttää vastakkaisuutta. Ehea yhteiskunta on vastavuoroisen tukemisen yhteisö, jossa vapaat ihmiset ponnistelevat demokraattisin keinoin yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi"**

Mitä yhteisyyden heikkenemisestä toivotaan ja pelätään seuraavan: hyvää ja pahaa

- Hyvää:
 - vapautuminen yhteisön liian tiukoista siteistä voi vapauttaa yksittäisten ihmisten tai jopa väestöryhmien voimavaroja uudistumiseen
- Pahaa:
 - eri väestöryhmien, yhteiskuntaluokkien, alueiden ja asuinalueiden erot kasvavat (ääripäinä slummi ja rikkaiden vartioidut asuinalueet)
- Esimerkiksi Suomessa tuloerot ovat kasvaneet 2000-luvulla nopeimmin OECD:ssä ja väestöryhmien terveyserot ovat melko suuret
 - vastakysymys: "haitanneeko tuo mittään", kun noihin eroihin on totuttu - ja eivätkö erot vain lisää yhteiskunnan dynaamisuutta?
 - ja sen kumoaminen: vähäisten erojen maat voivat paremmin
- Yhteisyyden heikkeneminen ja erojen kasvu voivat olla toisiaan voimistavien ilmiöiden kehä

Miten yhteisen ymmärryksen alueen kaventuminen ilmenee?

- Tieto toisenlaisten ihmisten olemassaolosta ja heidän oloistaan vähenee samoin kuin vähenee kiinnostus tietää (silmät aukikaan ei enää näe)
- Käsitys yhteisestä vastuusta ja yhteisistä eduista heikkenee (esim.: veronmaksuvalmius, talkoiden rapautuminen)
- Poliittinen osallistuminen heikkenee ja poliittisen vaikuttamisen väylät eriytyvät ja ehkä myös kaventuvat joillekin (demokratia, mielenilmaisut sen ulkopuolella)
- Yhteisen kielen (puheen ja tekstin yhteisen ymmärrettävyyden) alue kaventuu
- Osa- ja alakulttuurit ja varsinkin niiden rajat vahvistuvat (käännä selkä muille kuin meikäläisille)
- Välinpitämättömyys toisten (ihmisten ja ryhmien) oloista lisääntyy

Mitä julkiset toimet voivat vaikuttaa yhteisyyden alueeseen: esimerkki terveydestä

- **Erojen kasvu on yhteisyyden heikkenemisen todennäköisin seuraus**
- Esimerkiksi terveyden alueella: kesän 2010 lehdistökeskustelu:
 - "Suomalaisten yleisimmät kuolinsyyt ovat köyhyys, työttömyys ja alhainen koulutus" (lehtiotsikko heinäkuulta)
- Taustalla Englannissa julkaistu tutkimusartikkeli, jossa todettiin mm. (BMJ 10 July 2010, vol 341, s. 78)
 - "Jokainen 100 dollarin lisäys <henkeä kohti laskettuihin> sosiaalimenoihin tuottaa 1 % alenemisen kokonaiskuolleisuudessa. -- Terveydentilan kohentuminen <kansakuntien> vaurastumisen myötä ei riipu vain tulojen kasvusta vaan myös siitä, miten suuri osa lisätuloista kanavoidaan sosiaalimenoihin" --- Sosiaalisista oloihin kytkeytyvä kuolleisuus (esim. alkoholikuolemat) riippui sosiaalimenoista, mutta ei terveydenhuoltomenoista"
- Kijnostavaa on, että Englannissa on käynnistymässä päinvastainen uudistus: leikataan sosiaali- ja koulutusmenoja, mutta pidetään terveydenhuoltomenot ennallaan

Mitä voitaisiin varmistaa riittävä osallisuus ja riittävän laaja yhteisen ymmärryksen alue?

- Paluuta mihinkään vanhaan ei ole
 - turha haikailla paikallisyhteisöllisyyden perään
- Koko joukko perinteisen tuntuisia keinoja, esim.
 - sosiaaliturvan ja opetus-, sosiaali- ja terveystalvelujen kehittäminen
 - aktivointi
 - ihmisoikeuksien tukeminen, asiamies -tyyppiset järjestelyt
- Mutta onko mitään patenttiratkaisua? Tuskin.
- => emme tiedä, mikä on riittävää osallisuutta ja yhteisen ymmärryksen alaa, mutta näemme muutosten seurauksia
- => on sopeuduttava yhteisen ymmärryksen alueen hajoamiseen ja kaventumiseen sekä osallisuusongelmiin
- Mutta silti voi olla joukko melko siedettäviä tulevaisuuksia

Osallisuuden ja yhteisen ymmärryksen mahdollisia tulevaisuuksia: mosaiikkeja ja saarekkeita

- Uusyhteisöllisyys (positiivinen näkymä)
- Uusghettoisuus (negatiivinen näkymä, sulkeumat)
 - <edellä olevat edellyttävät kiinnitystä paikallisuuteen>
- Monijäsenyydet (mm. sähköiset, vaihtelevat verkostojäsenyydet)
- Saarekkeiden yhteiskunta (samanmielisten pysyvämmät, paikalliset tai virtuaaliset yhteenliittymät)
- Ratkaistaan osallisuus ja yhteisyys rahalla (kun ei talkoistakaan mitään tule)
- ISO JOUKKO IHMISIÄ EI PÄÄSE NÄIHIN MALLEIHIN MUKAAN -> Heistä samoin kuin edellä esitettyjen vaihtoehtoja tarvitsemasta infrastruktuurista (esim. konfliktien sääntely) huolehtii jokin julkisen vallan kaltainen taho
- => **Sosiaalityö ja julkiset palvelut ovat myös sääntelytyötä**

